

catalista

ZOEK. KIES.
REALISEER.
BEREIK.

Inspiratiebundel Datawijs beleid maken op school

November 2022 || CATALISTA BV || saskia.michielsen@catalista.be || +32 494 29 82 51

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	3
INLEIDING	4
DATA VOOR BELEIDSTEAMS	5
DATA IN (ZELFSTURENDE) TEAMS	6
DATA CULTUUR OP SCHOOL	8
DATAPLANNER	10
OP ZOEKT NAAR DE JUISTE DATA	15
DATA ALS STARTPUNT VOOR VERDER ONDERZOEK	18
DATA ALS STARTPUNT VOOR BELEID	20
WAT VOOR DATA-GOEROE BEN JE ZELF?	21
DATA INSPIREERT	23
DATA INFORMEERT	24
DATA CONFRONTEERT	25
SLOT	26

VOORWOORD

Bij mij is hoofd en hart in balans.

Met thuis een man die vooral met zijn hoofd beslissingen neemt, onderzoek doet, bronnen zoekt, statistische berekeningen narekent, krijgt mijn yang voeding.

In het onderwijs vind ik vaak de yin terug. De intuïtieve kant, die vanuit empathie, vanuit een sterk buikgevoel en een groot hart beslissingen neemt.

Ik geloof sterk in de balans. Als beleidsmaker voelde ik vaak wat nodig was - maar voor ik echt besliste, keek ik de cijfers na. Was mijn intuïtie inderdaad de beste en eerlijkste beslissing? Was de nood die ik voelde écht zo urgent?

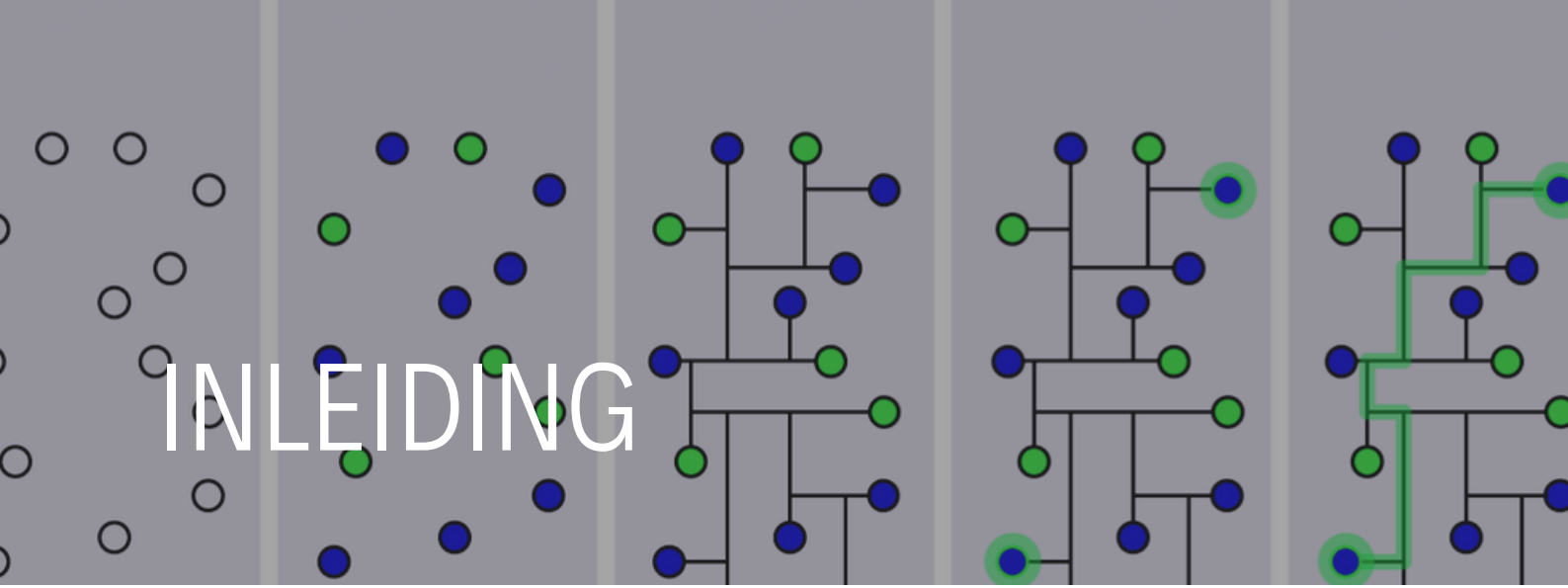
Zonder dat ik het bewust deed, had ik een jaarlijkse cyclus van kwaliteitszorg. Ieder jaar stonden er een vijftal momenten in mijn agenda met reminder. "Leerlingenaantallen", "verwijderingen", "attesteringen"... en door jaarlijks de belangrijkste processen in een school te monitoren detecteerde ik lange termijn noden. Ideaal om je buikgevoel - dat vaak reageert op last-minute urgenties - bij te sturen.

Deze inspiratiebundel deelt mijn eigen en wetenschappelijke inzichten over datawijs beleid maken. Geen academische paper, maar geschreven vanuit 15 jaar directeurservaring. Hopelijk helpt het jullie verder in een sterker datagedreven beleid.

SASKIA MICHIElsen
BEDRIJFSLEIDER CATALISTA

catalista

INLEIDING

Ons dagelijkse leven is steeds meer datagedreven. Als je met de auto vertrekt, gebruik je een navigatiesysteem dat real-time gegevens binnenhaalt om je de snelste weg te wijzen. De weg nemen die je altijd nam, levert zelden een sneller of beter resultaat op. Je baseert je weg op objectieve data.

Net hetzelfde wanneer je een hotel boekt. Even enkele reviews lezen – niet de allerslechtste scores - want haters gonna hate – om te kijken wat andere reizigers ervan vinden. Als je dan toch kiest voor het hotel met hygiëne score 2, moet je ook niet verbaasd zijn als er nog wat haren in de wastafel plakken... je baseert je hotelkeuze op (eerder subjectieve) data.

Toch is een goed buikgevoel ook niet te onderschatten. Als schoolleider of beleidsmaker merk je jaar na jaar soms dezelfde dingen op; ieder jaar plan je die moeilijk te delibereren klas op het einde van de dag; toch niet verkeerd om taalbeleid eens in de focus van je beleid te plaatsen, want er lijken toch steeds meer anderstalige leerlingen in te stromen... en dat buikgevoel is belangrijk. Zeker wanneer je het kan staven met objectieve data. Dan wordt het pas echt een hefboom waar je leerlingen iets aan hebben.

*"Het geeft je de
mogelijkheid om je
doelstellingen echt
SMART te krijgen"*

Datawijs beleid maken heeft een negatieve connotatie in onderwijs. De sector is er bij gratie en in functie van kinderen, die de kern zijn van het zachte, menselijke en maatschappelijke profiel. Maar dit mag niet in de weg staan van het opsporen van knipperlichten die je moet verbeteren. Ja, moet. Al je leerlingen hebben recht op het best mogelijke onderwijs en als schoolleider ben je het hen verplicht om er alles aan te doen om dat mogelijk te maken. De data die je voor handen hebt wijs gebruiken en smart-doelen eraan koppelen om de verandering te monitoren zijn de enige manier om zeker te zijn dat je een effectieve verandering gerealiseerd hebt.

Deze inspiratiebundel heeft als doel je als schoolleider te ondersteunen bij jouw zoektocht. Hoe check je buikgevoel met data? Welke data kan je gebruiken? Hoe gebruik je data in je team? Hoe kan data inspireren of confronteren?

Saskia Michielsen was 15 jaar directeur en beleidsmaker in het GO! Ze begeleidde fusies van scholen, gaf verschillende afdelingen een kwaliteitsinjectie en leerde tijdens haar EMBA de kracht van cijfers. Met Catalista wil ze scholen helpen om data te gebruiken als motor voor verandering.

DATA VOOR BELEIDSTEAMS

Intuïtie of buikgevoel is een krachtig instrument. Vaak komt het voort uit ervaring, non-verbale signalen, puzzelstukken die als je ze samen legt ineens een verhaal vormen. Het is belangrijk om je intuïtie ernstig te nemen en het te onderzoeken. Want wat als je je buikgevoel nu zou kunnen nakijken aan de hand van data? Zou je dan niet veel zekerder zijn van je beleidskeuzes?

De populaire persoonlijkheidstest MBTI (<https://www.myersbriggs.org/my-mbti-personality-type/mbti-basics/>) maakt een opdeling tussen voelers (intuïtieve mensen die op waarden gebaseerde beslissingen nemen) en denkers (die zich laten leiden door data en logica). Iedereen heeft een voorkeur voor het ene of het andere, maar een denker zonder intuïtie zal zelden het helikopterzicht hebben om alle linken te zien tussen de cijfertjes. Terwijl een voeler die nooit data hanteert misschien helemaal niet focust op het meest belangrijke probleem.

*"Je geeft je
buikgevoel een
cijfer."*

De meest krachtige leiders combineren de twee: ze voelen intuïtief een richting aan en kijken het na aan de hand van cijfers. Zo weet je of je intuïtie objectief klopt, hoe groot het probleem is en welke doelen je eraan kan koppelen. Je geeft je buikgevoel een cijfer.

Voel je je daar niet comfortabel bij? Zoek dan naar een duo-partner die complementair is. Zo kunnen jullie samen wellicht tot de beste resultaten komen.

Vertrekken vanuit je buikgevoel heeft echter een groot nadeel – zelfs wanneer je het probeert te objectiveren met cijfers. Je loopt altijd het risico van “confirmational bias”; op zoek gaan in cijfers totdat je bewijs hebt voor je buikgevoel. Op die manier bevestig je misschien wat je dacht, maar ben je niet meer aan het objectiveren.

DATA VOOR BELEIDSTEAMS

Een secundaire school voelde dat de doorstroomcijfers naar hoger onderwijs niet zo goed waren. “Dat is omdat we ASO, TSO en BSO hebben bij ons op school, was hun uitleg.” Als we dan wat dieper in hun cijfers doken, bleek niet iedere richting mindere doorstroomcijfers te geven. Vooral sport-wetenschappen scoorde op academische bachelors een stuk lager. “Dat is logisch. Die sporters studeren niet graag.” Maar als we dan nog wat verder gingen benchmarken bleek dat gemiddeld in Vlaanderen 10% meer leerlingen in sport-wetenschappen kiezen voor een academische bachelor dan op deze school... misschien toch eentje om eens te bekijken in je beleid rond verder studeren?

Heb je nood aan een ervaren en externe blik op je cijfers? Door jarenlange ervaring kan Catalista jouw data makkelijk lezen en je helpen om even afstand te houden zodat er ruimte is om patronen te zien en bijkomend onderzoek te doen.

DATA IN (ZELFSTURENDE) TEAMS

Gelukkig sta je er als directeur niet alleen voor. Je hebt je team dat dingen oppakt, projecten realiseert, werkpunten signaleert. Ook hen kan je datawijs beleid laten maken. Al wat je moet doen is het faciliteren.

Hoe je dat best doet? Je start met een helder kader te geven. De doelstellingen van de school, de visie die je samen met je team hebt afgeklopt en de prioriteiten die de school heeft. Dat geeft al veel richting aan je (zelfsturende) teams.

Zodra er een agendapunt besproken wordt waar twijfel over is, kan je de vraag stellen: hoe zouden we dit nu meetbaar kunnen maken? Welke data hebben we nodig om hier een antwoord op te krijgen?

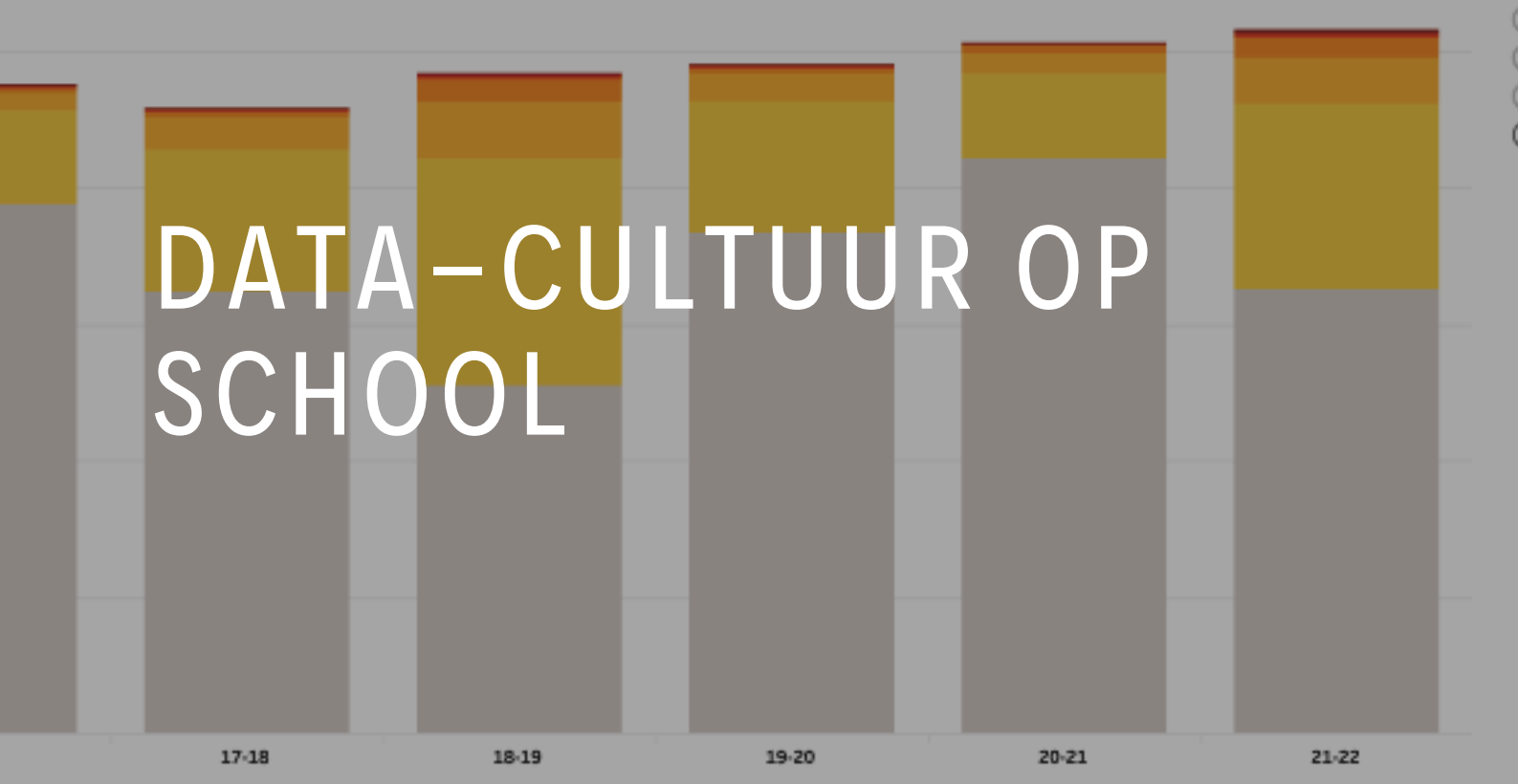
Doe dan je best om de cijfers tegen de volgende vergadering te verzamelen zodat je team ze kan analyseren en een doel kan formuleren om te verbeteren. Want het stopt natuurlijk zelden bij het zoeken van de cijfers. Bezorg ze enkele dagen voor de vergadering, dan kunnen ze er al eens naar kijken en kan het tijdens een brainstorm vooral gaan over antwoorden.

Wanneer zou jouw team vinden dat er een oplossing is? Als het aantal A-attesten stijgt van 70 naar 80%? Of als de hoeveelheid afval op de speelplaats verminderd is van 20 kg per week naar 10 kg per week?

De sleutel om data in je team te integreren is zorgen dat ze beschikbaar wordt. Als directeur heb je zelf toegang tot alle data van de school. Dat is voor leerkrachten anders. Start met de vraag: wat heb je nodig? En help dan door de data aan te reiken.

Net in zelfsturende teams, waar er verantwoordelijkheid over de processen genomen wordt, wil je graag dat er datagedreven keuzes worden genomen. Maak afspraken over de voortgang en de communicatie hierover zodat je op de hoogte blijft en kan helpen waar nodig.

Als dit je goed lukt, ben je goed op weg om een echte data-cultuur op je school te installeren.

DATA – CULTUUR OP SCHOOL

Heel wat scholen zijn gelukkig regelmatig bezig met data. De kunst is echter om een data-cultuur op school in te voegen. Vul gerust even onze data-cultuur-checker in om te kijken op hoe groot jouw datacultuur reeds is.

Je verzamelt ieder jaar ongeveer dezelfde data.

Je vergelijkt de data die je verzamelt om er tendensen in te herkennen.

Je gebruikt regelmatig data tijdens je personeelsvergadering.

Je gebruikt data om je beleidsplan op te maken.

Je doelstellingen in je beleidsplan zijn smart en zetten een KPI die je nastreeft.

Je kan zo vier verschillende bronnen van data opnoemen.

Je kan vier voorbeelden geven waarbij je data gebruikt om de onderwijskwaliteit op jouw school te verbeteren.

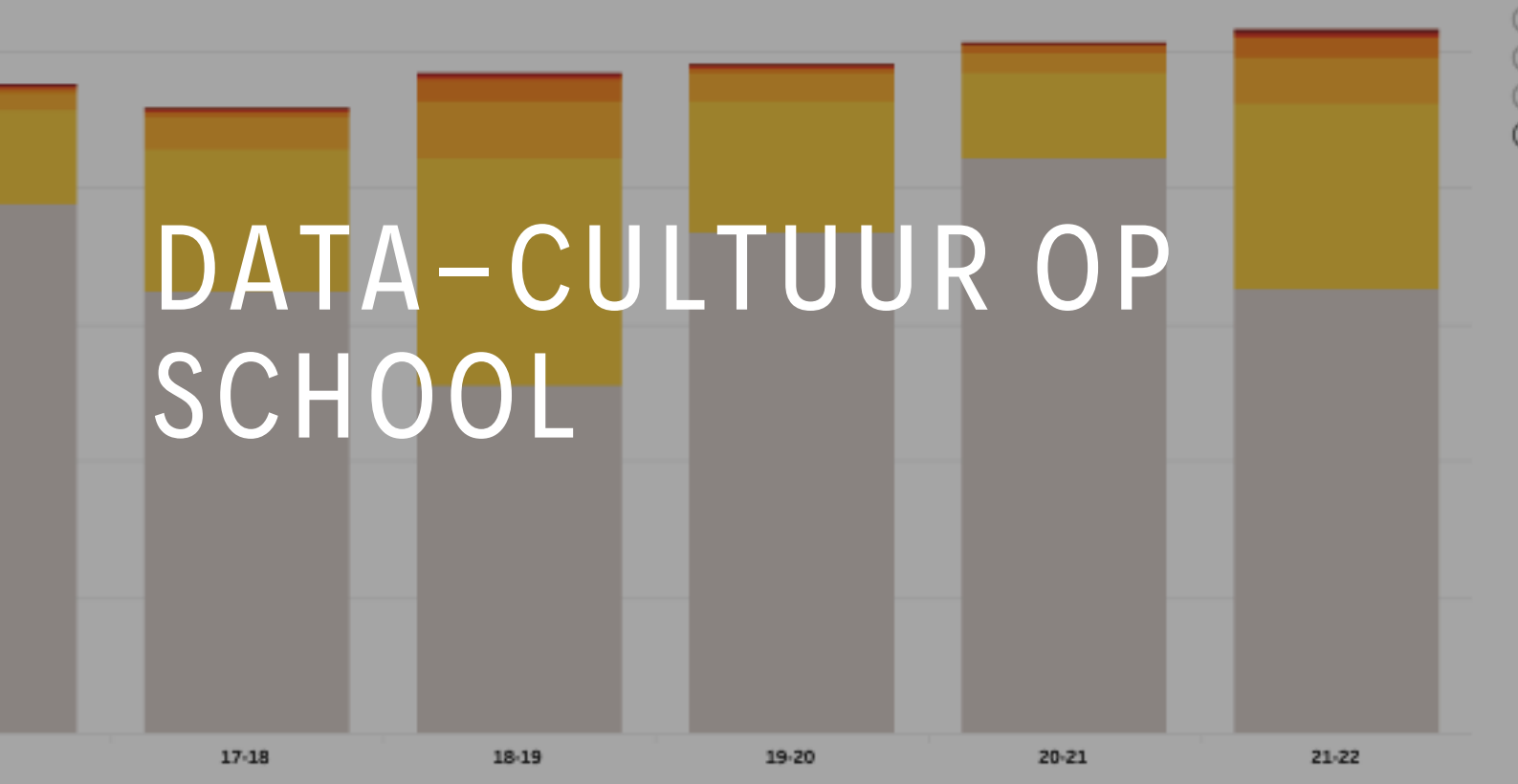
Er is minimaal een werkgroep op school die ook met data bezig is.

Je secretariaat beheert mee de data van de school.

Je gebruikt data om je buikgevoel te checken.

DATA – CULTUUR OP SCHOOL

Had je minder dan 3 vinkjes? Dan is er nog helemaal geen datacultuur op je school. Je maakt beleid op je buikgevoel, bent niet met cijfertjes en grafiekjes bezig, maar met mensen en jongeren. Stel dat je hen nog beter kan verder helpen door je buikgevoel te toetsen aan cijfers – zou je dat niet interessant vinden?

Had je 3 – 5 vinkjes? Dan is er nog werk aan de winkel. Je gebruikt nog vrij weinig data om je onderwijskwaliteit op school te monitoren en te sturen.

Had je 5 - 7 vinkjes? Dan ben je op de goede weg. Je gebruikt data om je buikgevoel te checken en beleid mee te maken. Als volgende stap kan je hier wellicht nog wat gestructureerder mee omgaan, maar je bent op de goede weg.

Had je 8-10 vinkjes? Dan heb je een datacultuur op school. Je bent gewoon om data te gebruiken en doet dat structureel om beleid mee te maken. Wellicht kunnen wij nog iets van jou leren ;-)

Wat bedoelen we hier precies mee? Heel veel scholen bekijken hun data om een antwoord op hun onderzoeksvraag te vinden ('Dit jaar hebben we precies meer B-attesten in het vierde jaar') wat al heel goed is. Maar als je een data-cultuur in je school wil installeren moet je er systematiek in steken.

Een **dataplanner** (p10) kan daarbij helpen. Welke data wil je op welk moment van het jaar monitoren op een gestructureerde manier? Als je secretariaatsmedewerkers jouw datakalender kennen en bijhouden, krijg je zo de rapportjes aangeleverd en heb je in een oogopslag het overzicht op het jaar. Het geeft je bovendien de kans om iedere maand even met de data van je school bezig te zijn.

DATAPLANNER

Data beginnen zoeken kan overweldigend zijn. Je vindt 101 cijfers en ziet door de bos de bomen niet meer. Dat is natuurlijk helemaal niet motiverend.

Daar willen we je bij helpen. We geven je een houvast. Zo geraak je niet meer verstrikt geraak in vragen zoals: waar begin ik eerst? Hoe krijg ik hier een overzicht over? Welke cijfers zijn belangrijk en welke minder belangrijk? Hoe haal ik hier knipperlichten uit?

De dataplanner wil je die houvast geven. Zie het als een aanzet om gestructureerd en beheersbaar te starten met datawijs beleid maken. Je kan het aanvullen met wat jij belangrijk vindt en het geeft je verschillende brillen om je data te bekijken. Zo willen we zorgen dat je makkelijker de stap zet naar datawijs beleid maken.

DATAPLANNER

catalista

SEPTEMBER

Inschrijvingen per klas
(1/9)
Instroom IIn (van welke
school en richting komen
ze)
Uitstroom IIn (richting,
jaar)

OKTOBER

Aantal OKI-IIn met
indicatoren

Ouderbevraging over
opstart schooljaar

NOVEMBER

Studiesucces hoger
onderwijs en
arbeidsmarkt

Stand van zaken
schoolverzuim

DECEMBER

Doorverwijzingen naar
andere richting

Aantal onvoldoendes
per vak/leerkracht

JANUARI

Aantal IIn dat advies
december volgde.

Uitstroom voor 1/2

FEBRUARI

IIn aantal op 1/2

Simulatie
lestijdenpakket

MAART

Bevolkingsprognoses
wijken ifv promo school

APRIL

Aantal verlofstelsels
personeel

Schoolverzuim

MEI

Aantal tuchtprocedures

Aantal inschrijvingen

Leerlingbevraging over
het afgelopen schooljaar

JUNI
B- & C-attesten,
uitgestelde beslissingen

stavaza inschrijvingen

Resultaten eindproeven
en stages

JULI

Aantal gevolgde
adviezen

Aantal inschrijvingen

DATAPLANNER

DEEL 1

Wat?	Wie kan je dit laten doen?	Waar kan je het vinden?	Waarvoor kan je het gebruiken?
September			
Inschrijvingen per klas (1/9)	Leerlingensecretariaat	Informat, wisa, smartschool	Tendensen opspeuren: welke richtingen groeien, welke net niet? Ken je de oorzaken of moet je er naar op zoek? Je kan er ook minimumpakketten pro-actief mee monitoren. Het geeft je de kans om nog klassen te splitsen of samen te zetten.
Instroom IIn	Leerlingensecretariaat	Informat, wisa, IIndossier	Zijn er scholen die veel naar je doorverwijzen? Investeer in de relatie – zo kan je nog meer inzetten op de begeleiding van je leerlingen. Het kan je ook helpen bij de promo: zijn er gemeentes waar meer leerlingen van doorstromen?
Uitstroom IIn	Leerlingensecretariaat	Informat, wisa, IIndossier	Zijn er afdelingen die meer IIn verliezen dan gebruikelijk is? Ken je de redenen of moet je erachteraan? Misschien bel je de IIn best eens even op met een vragenlijstje?
Oktober			
Aantal OKI – IIn met indicatoren	Zelf/kwaliteitsmedewerker/IInbgl	Datawijzer	Zijn er tendensen in je OKI-indicatoren? Wat vertellen die je over huiswerkbeleid, taalbeleid, taakbelasting, doelpubliek? Benchmark jezelf ook tov andere scholen: hoe doen jullie het in vergelijking met andere scholen?
Ouderbevraging opstart schooljaar	Leerlingensecretariaat	Eigen bevraging	Bekijken jullie hoe ouders de school vonden en ervaren hebben in de eerste maanden? Dat is het belangrijkste moment voor ouders om hun mening over de school te vormen. Wat vonden ze goed, wat kan beter? Je kan zo je onthaal van nieuwe leerlingen verbeteren.
November			
Studiesucces hoger onderwijs en arbeidsmarkt	GOK-leerkracht of leerlingbegeleiding	Datawijzer, onderzoek vakleerkrachten	In de datawijzer zie je het studiesucces van je leerlingen en de tendensen. Dit kan een teken zijn dat je je leerlingen beter moet oriënteren, beter voorbereiden. Cijfers over arbeidsmarkt zijn moeilijker te vinden. Maar je praktijkleerkrachten vangen er wellicht veel over op via stageplaatsen enz. De moeite om te bekijken hoe je oud-IIn het doen.
Schoolverzuim	Leerlingensecretariaat	Informat/wisa/smartschool Datawijzer	Hoe zit het met het spijbelgedrag op school? Moet je in actie schieten en de leerlingbegeleiding een-op-een gesprekken laten doen? Of is het een te groot probleem en laat je best de IIn-raad de schouders hier mee onder zetten? In de datawijzer kan je bovendien kijken hoe jouw school met jouw doelpubliek het doet tov vergelijkbare scholen.

DATAPLANNER

DEEL 2

December			
Doorverwijzingen naar andere richtingen	Leerlingbegeleiding	Notule deliberatie kerstmis	Hoeveel leerlingen werd een heroriëntering voorgesteld? Vanuit welke richtingen en naar welke richtingen? Zit hier een lijn in? Misschien moet je tot op vakniveau eens bekijken welke vakken de grootste struikelblokken zijn en hiermee aan de slag gaan.
Aantal onvoldoendes per vak/leerkracht	Zelf	Smartschool analytics	Voelde je tijdens de deliberaties dat een leerkracht echt veel onvoldoendes had? Dan bekijk je dat best eens over een langere periode zodat je het ter sprake kan brengen in een functioneringsgesprek. Doe dat na de kerstexamens, zo komt het jaar van je leerlingen misschien niet in gedrang door dat ene vak.
Januari			
Aantal IIn dat het advies volgde van de kerstexamens	Leerlingbegeleiding	Informat/wisa/notule deliberatie kerstmis	Welke leerlingen volgden het advies? Welke niet? Waarom niet? Is er voldoende overleg geweest met de ouders en de IIn?
Uitstroom voor ½	Leerlingensecretariaat	Informat/wisa Datawijzer	Welke leerlingen verlieten de school? Waarom? Misschien is even contact nemen aan de orde? Zit de uitstroom in een bepaalde richting en moet je het verder onderzoeken? Is het een normale uitstroom tov andere scholen (datawijzer)?
Februari			
Leerlingenaantal op ½	Leerlingensecretariaat	Informat/wisa	Je kan op basis van je leerlingenaantal een simulatie doen van je lestijdenpakket en de groei van je leerlingen monitoren.
Maart			
Bevolkingsprognoses	Kwaliteitsmedewerker of zelf	Stadsmonitor	Interessant om te weten waar bevolkingsgroei is of verwacht wordt. Kinderen zoeken immers een school en voor je promo is deze info zeker relevant.

DATAPLANNER

DEEL 3

April			
Aantal verlofstelsel personeel	Personeelssecretariaat	Opvragen bij personeel	Wie neemt er volgend jaar een verlofstelsels op? Even bevragen zodat je je schooljaar goed kan voorbereiden. Interessant kan zijn of hier tendensen in zitten. Heeft dit effect op de organisatie van je school?
Schoolverzuim	Leerlingensecretariaat	Informat/wisa/ smartschool Datawijzer	Hoe zit het met het spijbelgedrag op school? Moet je in actie schieten en de leerlingbegeleiding een-op-een gesprekken laten doen? Of is het een te groot probleem en laat je best de lln-raad de schouders hier mee onder zetten? In de datawijzer kan je bovendien kijken hoe jouw school met jouw doelpubliek het doet tov vergelijkbare scholen.
Mei			
Aantal tuchtprocedures	Leerlingbegeleiding	Informat/wisa/ smartschool Datawijzer	Hoeveel leerlingen zitten al in tuchtprocedures? Is dat aantal gestegen of gedaald? Kan en moet je nog ingrijpen of niet? In de datawijzer kan je je school met haar specifieke OKI-kenmerken benchmarken tov van andere scholen.
Aantal inschrijvingen	Leerlingsecretariaat	Informat/wisa	Hoeveel leerlingen zijn er al ingeschreven? Moet je nog extra actie ondernemen of sta je op schema tov andere jaren?
Leerlingen bevraging over het afgelopen schooljaar	Leerlingbegeleiding	Eigen bevraging	Hoe vonden de leerlingen hun schooljaar? Bedenk wat je graag wil weten en vul je standaard bevraging die je met andere schooljaren kan benchmarken aan met specifieke vragen (bv over je beleid)
Juni			
B-&C-attesten, uitgestelde beslissingen	Zelf tijdens de deliberaties	Wisa/informat/ smartschool Datawijzer	Blijft je aantal attesten stabiel? Evalueer je met dezelfde criteria of zitten er tendensen in? Hoe komt dat dan? Wat moet je bijkomend gaan onderzoeken. De datawijzer kan je een spiegel voorhouden tov andere scholen.
Stavaza inschrijvingen	Leerlingsecretariaat	Informat/wisa	Hoeveel leerlingen zijn er al ingeschreven? Moet je nog extra actie ondernemen of sta je op schema tov andere jaren?
Resultaten eindproeven en stages	Zelf	Smartschool	Hoe was het gemiddelde cijfer op de eindproef? Zijn er richtingen met gemiddeld lagere cijfers? Hoe deden je leerlingen het tijdens hun stages?
Juli			
Aantal gevolgde adviezen	Leerlingbegeleiding	Op basis van oudercontacten	Hoeveel leerlingen volgden het advies? Welke niet? Moet je nog extra gesprekken doen om beter te duiden?
Stavaza inschrijvingen	Leerlingsecretariaat	Informat/wisa	Hoeveel leerlingen zijn er al ingeschreven? Moet je nog extra actie ondernemen of sta je op schema tov andere jaren?

OP ZOEK NAAR DE JUISTE DATA

IN HET VLAAMSE ONDERWIJS HEB JE VERSCHILLENDE DATA TER BESCHIKKING. WE OVERLOPEN DE BELANGRIJKSTE BRONNEN DIE RELEVANT VOOR JE KUNNEN ZIJN:

STADSMONITOR:

Iedere centrumstad publiceert jaarlijks de stadsmonitor. Een bron van informatie als het gaat over bevolkingsgroei per wijk, demografische gegevens, kansarmoede, tevredenheid, uitbreidingsgebieden enz. Ideaal om een omgevingsanalyse voor je school mee te maken. (<https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be>)

Toen een wijkschooltje al een paar jaar leegstond, zijn we in de stadsmonitor gaan kijken. Omdat duidelijk was dat er een bevolkingsgroei verwacht werd in de wijken rond de wijkschool hebben we er een kleuterschooltje opgericht als vestigingsplaats van de hoofdschool.

SCHOOLBEHEER SYSTEEM:

afhankelijk van het schoolbeheersysteem dat jouw school gebruikt kan je ook hier data vinden (betalingen, leerlingen- en personeelsgegevens, ...)

LEARNING ANALYTICS

Heel wat software voor leerlingen bevat een bron aan data: welke fouten maakten je leerlingen, hoe snel maakten ze de oefeningen, in welk hoofdstuk zitten ze?

Alle mogelijkheden hier opsommen zou oneindig zijn, maar Snappet, Bookwidgets, Eduten Playground bieden bv de mogelijkheid om de voortgang van de leerlingen te bekijken aan de hand van digitale rapporten en data. Maar ook in je gewone verbeteringen van oefeningen of essays zit data verborgen die je kan helpen het leerpad van je leerlingen te begeleiden

SMARTSCHOOL ANALYTICS:

Smartschool zit vol data: je leerlingen gegevens, afwezigheden, de resultaten, de attesteringen enz. Smartschool analytics geeft je heel overzichtelijk inzicht in je eigen data, maar laat niet toe om te benchmarken. Je kan er wel leerplanrealisatie in monitoren wanneer je de leerdoelen in de agenda en in score koppelt.

(<https://www.smartschool.be/2019/02/analytics/>)

MIJN ONDERWIJS

Op het centrale platform van de overheid vindt iedere school een schat aan informatie. Je berekeningen van lestijdenpakketten, je doorlichtingsverslag, [dataloep](#), maar vooral de [datawijzer](#) die inspectie gebruikt te voorbereiding van de doorlichtingen.

- o In deze datawijzer kan je je school benchmarken tov scholen met een vergelijkbaar profiel (met exact dezelfde OKI-indicatoren bv);
- o Je kan per klasgroep de schoolse vertraging of uitstroom bekijken;
- o Je kan per OKI-indicator bekijken of de leerlingen voldoende begeleid worden om de eindmeet te halen;
- o Je kan kijken welk effect attesteringen hebben op de schoolloopbaan;
- o Enz

Wees je wel bewust van welke data je waarvoor gebruikt. Het kader van Drachsler & Greller kan je hierbij helpen. Zij lanceerden een 8-voudige checklist om correct gebruik van data in onderwijs aan te toetsen:

DELICATE

(<https://de.slideshare.net/Drachsler/delicate-checklist-to-establish-trusted-learning-analytics>)

1. D-etermination: Wat is het doel voor jouw organisatie?
2. E-xplain: Bepaal welke data je gaat gebruiken en waarvoor.
3. L-egitimate: Leg uit hoe je de data zal gebruiken en doe dat binnen de wettelijke bepalingen (bv binnen de AVG-wetgeving).
4. I-nvolve: Betrek stakeholders en geef garanties over hoe je de data verspreidt.
5. C-onsent: Zoek consent door duidelijke vragen te stellen.
6. A-nonymise: Gebruik de data zo veel mogelijk anoniem.
7. T-technical aspects: Kijk na wie de data kan zien, zeker als er veel verloop zit op je personeel.
8. E-external partners: Zorg dat de data beschermd is voor externe partijen.

Graag hulp bij het lezen van je data?

Catalista kan je hierbij helpen. We kunnen je opleiden om je data beter te lezen, er meer antwoorden uit te halen enz. Liever een een-op-een begeleiding met een grondige analyse en beleidsoefening? Ook dat kan.

Ontdek het aanbod op

www.catalista.be/kwaliteitszorg.

Catalista tekent een NDA (non-disclosure agreement).

Op die manier garanderen we de privacy van jouw data.

DATA ALS STARTPUNT VOOR VERDER ONDERZOEK

*"Neem even afstand
zonder meteen in
anekdotes of
verklaringen te
duiken."*

Het is altijd goed om eens met een onbevangen blik naar je cijfers te kijken. Vraag eventueel ook iemand extern om gewoon heel onbevooroordeeld mee te kijken. Wat zie je dan? Kom je dan uit bij je buikgevoel of liggen er hele andere werkpunten op de plank?

Neem even afstand zonder meteen in anekdotes of in verklaringen te duiken. Laat de cijfers eerst even voor zich spreken. Zoek naar patronen, vergelijk waar mogelijk. Wat vertellen ze je dan – zonder de anekdotes? Welke info moet je bijkomend zoeken om antwoorden te vinden? Welke data heb je achterliggend nodig? Pas als je die data hebt bekeken kan je gaan kijken of je verklaringen kloppen.

Een school bekeek de datawijzer en zag een hoog aantal uitstromers in het eerste jaar van de derde graad. "Dat was corona, kan bijna niet anders; dat jaar kon toen echt niet om met de zelfstandige studiehouding die we van hen verwachtten."

Maar bij nader onderzoek blijkt dat bijna alle leerlingen met OKI-kenmerk thuistaal steevast naar dezelfde richting werden verwezen. Vervolgens stroomden ze uit. Wat is er in die richting aan de hand? Is de richting te talig en krijgen de leerlingen geen ondersteuning? Wordt er correct op leerinhouden geëvalueerd of op taalfouten? Is de leerkracht zich bewust van dit probleem? Hoe zou je hem/haar kunnen ondersteunen? Pas als je antwoorden hebt op die verdiepende vragen, kan je eraan beginnen werken.

DATA ALS STARTPUNT VOOR VERDER ONDERZOEK

We verzamelden een set vragen die je je kan stellen telkens je een knipperlicht tegenkomt. Dit kan je helpen om verdiepend te gaan onderzoeken.

Is dit een eenmalig iets of herhaalt het zich in de tijd (m.a.w. is er een patroon)?

Zie je hetzelfde gebeuren in andere jaren in dezelfde richting (m.a.w. is er een patroon)?

Zie je hetzelfde gebeuren in andere richtingen (m.a.w. is er een patroon)?

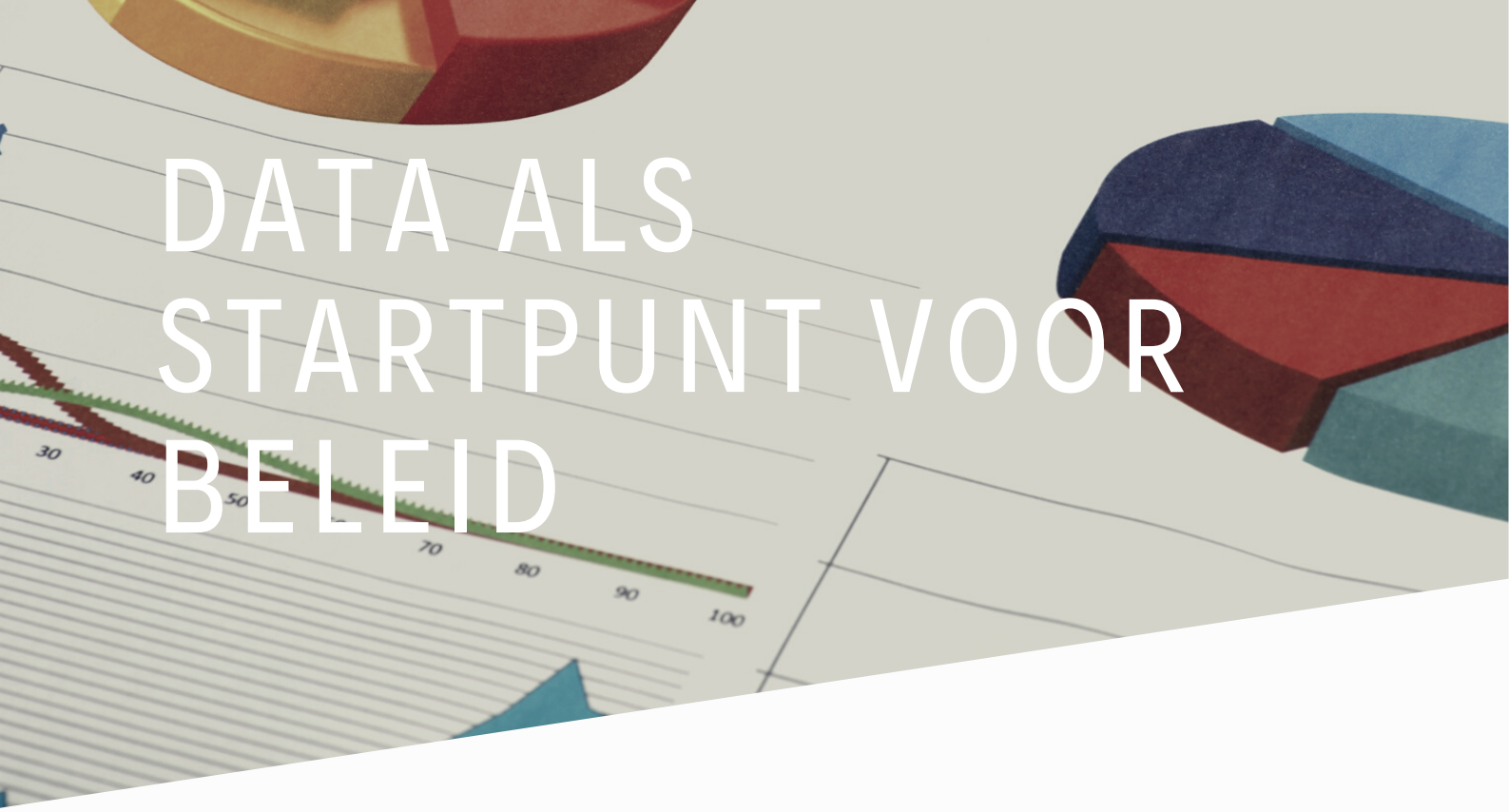

Zie je in dezelfde richting nog andere opmerkelijke signalen (bv naast veel B-attesten is er ook veel uitstroom)?

Is het probleem vak - of persoonsgebonden?

Catalista werkt samen met data-analysten die de specifieke vakdata kan toevoegen aan de datawijzer van jouw school. Op die manier wordt je kwaliteitszorg nog inzichtelijker en grondiger.

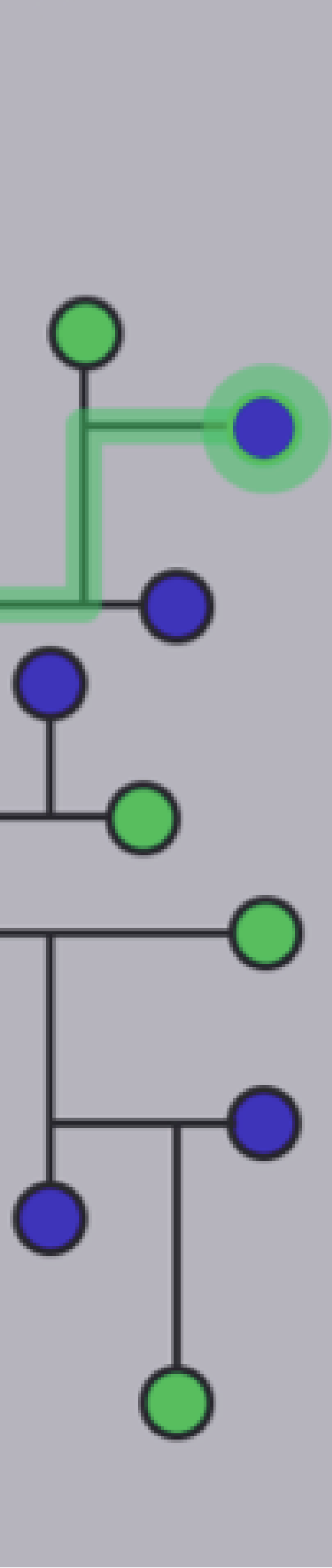
DATA ALS STARTPUNT VOOR BELEID

Op vele scholen stopt de zoektocht naar data bij het eenmalig bekijken van de cijfers. Soms wordt nog de moeite gedaan ze in een rapportje of een paar slides te gooien, maar er echt beleid op maken - dat zie je veel minder; Nochtans is dat net waarvoor al die cijfers dienen. Want de cijfers staan voor kinderen, leerresultaten van kinderen, het effect dat je boekt met het beleid van je school. En daar wil je als school toch op inzetten, niet?

Hoe doe je dat dan?

- Hou bij de opmaak van een nieuw beleidsplan je systematisch verzamelde data uit de dataplanner bij de hand. Zo weet je zeker dat je de grootste knipperlichten mee opneemt in je beleid.
- Zoek bij beleidspunten die je vanuit je observatie wil meenemen naar objectieve data. Zo heb je een beginsituatie maar kan je ook een scherper en smart doel formuleren
- Maak tussentijdse kwartaal doelen met een eigenaar. Zo weet iedereen in je team waar ze aan werken, hoe het tussentijdse doel eruit ziet en waar je naar toe wil gaan. Dat is motiverend en het verhoogt de effectiviteit van je inspanningen (manieren om dat te doen zijn bv OKR - objectives and key results)

Heb je geen idee hoe hieraan te beginnen? Dan kan je bij Catalista terecht. Wij hebben jarenlange ervaring met de opmaak van datawijze en gedragen beleidsplannen die relevante verandering brengen op je school. Met zorg voor jou en je team. Lees meer op www.catalista.be

WAT VOOR DATA- GOEROE BEN JE ZELF?

WELKE SITUATIE PAST BIJ JOU?

OP EEN PERSONEELSVERGADERING

1. Toon ik zelden cijfers; daar hebben mijn medewerkers geen zin in.
2. Gebruik ik wel eens een cijfer, maar zo min mogelijk.
3. Breng ik enkel cijfers om mijn medewerkers de ernst van de situatie te laten begrijpen.
4. Zoek ik altijd cijfers over het thema van de dag.

OP EEN FUNCTIONERINGSGESPREK

1. Investeer ik vooral in het socio-emotionele. Daar cijfers bij betrekken komt de relatie zeker niet ten goede.
2. Luister ik vooral en ga op zoek naar cijfers die antwoorden geven op de vragen die het personeelslid me in zo'n gesprek stelt.
3. Bereid ik me goed voor aan de hand van cijfers: hoe vaak is de collega al ziek geweest; hoe zijn de cijfers van zijn vak en klas, enz. Dat maakt het gesprek objectiever als dat nodig is, maar als het niet nodig is, laat ik de cijfers in mijn boekentas zitten.
4. Bereid ik me goed voor aan de hand van cijfers: hoe vaak is de collega al ziek geweest, hoe zijn de cijfers van zijn vak en klas, enz. Dat maakt het gesprek objectiever en ik schuif de cijfers stevast onder de neus van het personeelslid. Een goede spiegel maakt immers veel duidelijk en bespreekbaar.

VOOR JE BELEIDSPLAN

1. Ga je verder op je buikgevoel. Smart-doelen formuleren is niet je grote sterkte.
2. Je zoekt data om je buikgevoel te staven. Hiermee probeer je je doelen smart te formuleren.
3. Vanuit je jaarlijkse kwaliteitszorgcyclus bepaal je de doelen waar je met je team aan wil werken op langere termijn. Je kiest wel eerst de werkpunten die kloppen met je buikgevoel en dat van je team.
4. Je kijkt enkel naar je cijfers bij het bepalen van de doelen. Je buikgevoel - daar heb je maar weinig vertrouwen in.

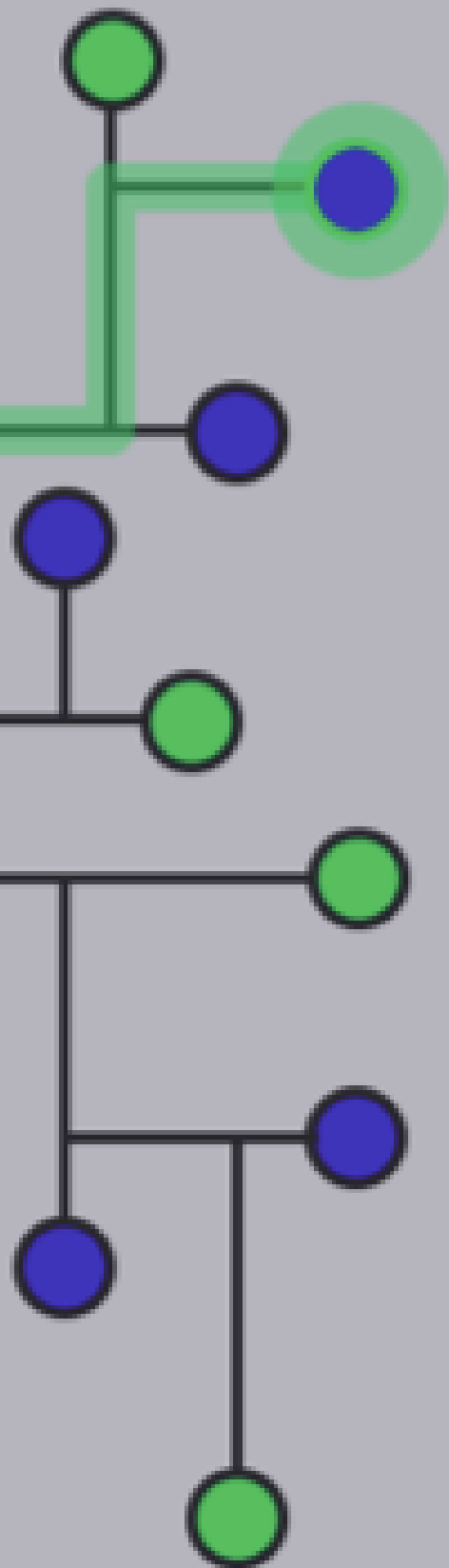
WELKE DATA-GOEROE BEN JE?

Vooraf 1? Dan is er nog wat werk aan de winkel voordat je echt datawijs beleid kan maken. Gelukkig ben je deze inspiratiebundel aan het lezen ;-)

Vooraf 2? Je bent op de goede weg, maar gebruikt data nog te vrijblijvend en ad hoc. Je mag best wel wat systematischer data verzamelen en analyseren. Misschien kan onze dataplanner je daarbij helpen?

Vooraf 3? Goed bezig: jij houdt de balans tussen datagebruik en buikgevoel. Je objectiveert, maar blijft ook bezig met je team en je leerlingen.

Vooraf 4? Overdrijf je soms niet een beetje? Net als een leerkracht moet nadenken over wanneer hij welke werkvorm hij gebruikt, moet je als directeur soms ook tijd maken en echt luisteren naar wat er leeft.

DATA INSPIREERT

Je kan data gebruiken om verschillende redenen. Soms om iets te controleren en te objectiveren, dan weer om te inspireren.

Hoe doe je dat, data gebruiken om te inspireren? Eerst en vooral tover je je data om tot leuke graphics. Mensen – en ja, leerkrachten en schoolleiders zijn ook mensen ;-) – zijn 6,5 keer zo geneigd om iets visueel te onthouden ipv tekst. Dus van die saaie excel lijstjes, maak je (in bv het online opmaakprogramma canva) in no time een infographic met icoontjes en grafiekjes.

In de datawijzer kan je je eigen school benchmarken aan scholen met een gelijkaardig OKI-profiel. Zo kan je bekijken of de zorg van je leerkrachten over het studiesucces van je anderstalige leerlingen terecht is: door te filteren op OKI-indicator thuistaal, kan je kijken of het studiesucces van je leerlingen groter, kleiner of gemiddeld is. Zo geef je een zorg een tastbaar referentiekader. Wie weet heeft jouw school wel een bovengemiddeld studiesucces tov scholen met een zelfde profiel.

Wanneer helpt data echt heel goed om te inspireren: bv om vooroordelen te weerleggen. “Wij zijn de enige school van de stad met anderstaligen!” Wanneer je dan in je datawijzer even je OKI-kenmerk benchmarkt tegen de rest van de stad, weerleg je heel snel het vooroordeel. Data-analyse kan je ook inspireren om voor al je leerlingen het onderste uit de kan te halen. Maar wat vaak zie je leerlingen met OKI-factoren snel uitstromen of het hele watervalstelsel doorlopen. Als je dat aanschouwelijk maakt, inspireert het je team vast om daar beleid op te gaan maken.

Data maakt ook bepaalde processen voorspelbaar. Je attesteringen bv zullen jaar na jaar in dezelfde lijn zitten, of je weet hoeveel ouders er gemiddeld naar de proclamatie komen waardoor je niet met grote overschotten van hapjes blijft zitten (al vindt je team het vast geen ramp om die nog op te eten op het personeelsfeestje).

Data geven gelukkig ook vaak hoop. Als je het boek Factfulness van Hans Rosling (Rosling, H.; Rosling, O.; Rosling Rönnlund, A. (2018). Factfulness: Ten Reasons We're Wrong About the World-- and Why Things Are Better Than You Think. Flatiron Books. p. 288. ISBN 9781250123817) leest, zie je dat perceptie door cijfers vaak helemaal verlegd kan worden. Zo is de armoede in de wereld minder groot aan het worden dan je misschien wel denkt.

DATA INFORMEERT

Uiteraard kan data gewoon dienen om te informeren. Je kan het gebruiken in een vergadering met ouders over het hoger onderwijs; in een personeelsvergadering waarin je de attesteringscultuur wil bespreekbaar maken; in een functioneringsgesprek waarin een leerkracht vragen stelt over de instroom van leerlingen in zijn richting.

Data informeert. Een valkuil is echter dat interpretatie nodig is en dat niet alle informatie zo makkelijk te interpreteren is.

Vaak schuilt er achter data een verhaal, of zelfs wetenschappelijk onderzoek en is het cijfer slechts de oppervlakte.

Data kan ook een verhaal verbergen of verdoezelen.

Data kan ook erg interessant zijn om de groei van leerlingen te bekijken. Tijdens een rapportbespreking met ouders kan je zo makkelijker praten over de evolutie en hoeft het niet te gaan over een losstaand cijfer. Als ouders en leerlingen visueel zien dat hun gemiddelde score steeg van een 4 naar 6, is dat een heel ander gesprek dan wanneer het louter over een 6 op 10 gaat. Cijfers in dit verhaal geven een evolutie weer, geen momentopname.

Een school heeft jaarlijks een grote uitstroom van leerlingen voor de tellingsdatum van 1 februari. Uit de datawijzer blijkt dat deze uitstroom echt opvallend veel groter is dan bij andere scholen. Bij de attesteringen en bij de studiesuccessen in hoger onderwijs doet de school het heel goed. Weinig B – en C-attesten, mooie resultaten in academische en professionele bachelors. Wanneer je dus kijkt naar louter de outcomes doet de school het erg goed. Echter, de leerlingen die de lat wat moeizamer halen worden na de kerstexamens doorverwezen naar andere scholen wat de grote uitstroomcijfers voor 1 februari verklaart. Het informatieve cijfer vertelt dus niet hele verhaal.

Een school deliberaert volgens de regels van de kunst. Leerlingen met een kleine onvoldoende en met een hele rij 50-ers krijgen op het einde van de eerst graad netjes een A-attest met het advies om voor een dubbele finaliteit te kiezen. Echter, veel ouders zien enkel het A-attest staan en leggen het advies naast zich neer. “Mijn kind blijft in een doorstroomrichting, hoor!” is dan vaak de mentaliteit. De school ziet echter in de data dat van al die kinderen 90% later in de schoolloopbaan een B-of C-attest krijgt met vaak schoolse vertraging tot gevolg. Waarom gebruik je deze info niet bij je oudercontacten om ouders uit te leggen waarom het belangrijk is dat zoon-of dochterlief meteen in de gepaste studierichting terecht komt?

DATA CONFRONTEERT

Data is een krachtig wapen om wie de kop in het zand steekt eens een spiegel voor te houden. Vaak voel je op een klassenraad dat er bij een bepaalde collega toch wel erg veel onvoldoendes vallen. Als je dan – liefst over een langere periode – de data ernaast legt en aantoonst dat er al vijf jaar op rij meer dan 60% van de klas onvoldoendes haalt, til je de discussie over de momentopname. Wanneer je praat over de huidige klasgroep, komt ongetwijfeld de verdediging van de leerkracht die de leerlingen niet ijverig genoeg vindt, op de proppen. Maar als dat vijf jaar op rij was, is het makkelijker om toch eens te kijken naar de lespraktijk. Hoe zou je die groepen dan beter kunnen motiveren? Geeft de leerkracht gerichte studiebegeleiding? Checkt hij of zij tijdens de les of de leerlingen de leerstof begrijpen en beheersen? Wordt de lat wel correct gelegd op de leerplandoelen en niet mijlenver daarboven.

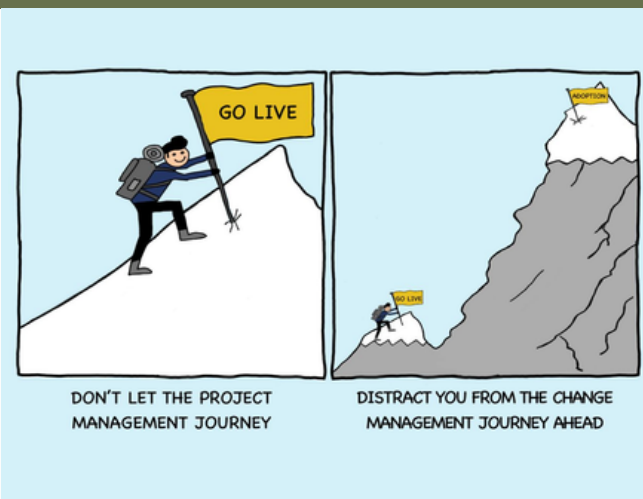
Een vriendelijke confrontatie kan een grote hulp zijn, maar verwacht je aan weerstand. Niet iedereen houdt van een stevige portie zelfreflectie en de eerste reactie zal dan ook ontkenning en zelfs woede zijn. Stel je bij een confrontatie in op een begeleidingstraject en maak je er niet in een keer vanaf. Dan haal je je er alleen maar weerstand mee op je hals. Help je medewerkers stap voor stap door hun weerstand, tot je samen een plan van aanpak hebt om de cijfers en vooral de achterliggende aanpak te verbeteren.

Spijbelgedrag is een belangrijk knipperlicht voor vroegtijdig schoolverlaten ([https://data-](https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=6294)

onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=6294)

Leerlingen die spijbelen confronteren met hun eigen spijbelcijfers kan een effectieve manier zijn om tot een gesprek te komen. Ze zijn zich vaak niet eens bewust van de problematische hoeveelheid dagen school dat ze missen. En het confronteren lost misschien niet meteen iets op, maar het kunnen hebben over de oorzaken en daar samen een plan van aanpak voor maken wellicht wel.

SLOT

Hopelijk helpt deze inspiratiebundel je om met je data aan de slag te gaan. Laagdrempelig en in balans met je eigen observaties, buikgevoel en ervaring, wilden we je inspireren om meer structuur en objectiviteit in je beleid te krijgen. Want ten slotte willen we het doen voor hen: de leerlingen die iedere dag hun toekomst in onze handen leggen. Zij verdienen het best mogelijke onderwijs en dat kan je enkel monitoren door regelmatig je data in kaart te brengen.

Wees je bewust dat datawijze beleidskeuzes maken slechts de start zijn van je traject: de verandering waarmaken is het echte werk - maar ook het werk waar je team en leerlingen het meeste aan hebben.

Veel succes en enjoy the ride!

SASKIA MICHIELSEN
BEDRIJFSLEIDER CATALISTA

catalista